

Træk af Gjesings historie (5)

Af Poul Højbak

Gjesings landskab og vejrlig har op gennem tiderne været præget af vestenvind og sandflugt. Mennesket har grebet ind overfor disse barske ydre vilkår med bl. a. beplantning.

I nyere tid har Gjesings landskab og vilkår især været underlagt forandringer pga. Esbjergs opståen, udstykning af landbrugsjord til villabebyggelse samt kommunesammenlægning.

Fourfeld bæk 1999. Dette hører nok til de landskaber, der har forandret sig mindst

Gjesingsangen

Det hedder i Gjesingsangen:

Intet var her til at binde
hårde barske vestenvinde,
der for frem med magt og vælde
for hvert træ at fælde.

Vindens vælde fik dog ende,
da i kamp man drog,
enigt mod den fælles fjende,
magten fra ham tog
ved at plante hegn og lunde,
så at ej så let han kunne
fare over mark og enge,
mildhed bort at trænge.

Vadehavsområdet

Selvom denne artikelserie handler om Gjesings historie, vil vi nu gå ud over lokalområdets grænser for at se lidt på, hvad de tilgrænsende landskaber består af, hvorfor de ser ud, som de gør, samt hvilke kræfter der har været medvirkende til at danne dem.

Ho-bugt området

Gjesings naturforhold er selvsagt meget præget af Ho-bugt området. Dette er igen underlagt de samme betingelser, som gælder for De

Frisiske Øer (den ørække der strækker sig fra Den Helder i Holland til Blåvandshuk).

Fanø er den nordligste af De Frisiske Øer, men Skallingen (og dermed Ho bugt) er landskabsmæssigt i vold af de samme virkende kræfter som disse øer.

De Frisiske Øer og Skallingen

Mod vest består landskaberne af en strandflade med klitrækker. Mod øst er der marskenge. Mellem øerne (og Skallingen) er der dyb (fx Grådyb). Ind mod fastlandet er der vadehav med højsande og tidevandsrender (loer. - Fanø-færgen sejler fx ind i en lo ved Nordby!).

Vadehavet er så lavt, at det faktisk kun eksisterer ved højvande. Ved lavvande er sejlads kun mulig i dyb, løb og større render ("loer").

Kystlinierne er under stadig forandring idet dannelsen af landskaberne er udtryk for en ligevægtstilstand.

De virkende kræfter

De virkende kræfter er tidevandet, bølgekræften og vinden (samt andre meteorologiske forhold).

Disse kræfter vil vi se på senere, men først lidt om historien.

Historisk

Grækeren Pytheos der levede omkring Kristi Fødsel var på rejse til det sydlige Nordsøområde. Med stor undren betragtede han tidevandet og kaldte det "havets ånde-dræt". Vadehavsregionen med dets brede bælte - der to gange i døgnet tørlægges og igen fyldes med vand - er "havets lunger". Vadehavsområdet har op gennem tiden kostet uhyre ofre i menneskeliv og materielle goder. I nyere tid med moderne teknik kan man bedre magte vilkårene.

Havet har ustandselig nedbrudt kysten og lagt til andre steder. Skallingen er dukket op af havet i løbet af de sidste 3-400 år.

Der findes få landområder, der i

den grad har forandret sig i tidens løb.

Landskabsformerne og de virkende kræfter

Klitter opstår ved, at bølgeslaget skyller sand fra havbunden op på strandbredden, hvorfra vinden fører det ind i landet. Her samler sandet sig i læ af forhindringer. Klitbæltet kan være 6-7 km. bredt.

Bølgeslag og materialevandring har udlignet kysten og planeret havbunden ved brænding og tilførsel af materiale.

Brændingen har skabt en beskyttende kæde af barrierer, hvorpå sandflugten har ophobet klitrækkerne.

Men det er tidevandet, den rytmiske hævnning og sænkning af havspejlet, der har givet vadehavet præg som mellemstadium af hav og land.

Tidevandet skyldes især månens tiltrækning. Det følger månedøgnet. Det vil sige, at der er to gange højvande og to gange lavvande indenfor 24 timer og 50 minutter (ca. 6 1/4 time mellem lav- og højvande). Tidevandets størrelse er forskellig, nemlig ca. 1,5 meter ved Esbjerg, ca. 2 meter ved grænsen og 0,5 meter nord for Blåvandshuk.

Sandflugten

For 3-400 år siden var sandflugten en katastrofe. Vandreklitter dækkede markerne, stoppede vandløbene og tilsandede husene. Mange blev drevet fra hus og hjem.

Menneskets indflydelse på landskaberne

I 1792 kom der en lov om organisering af kampen mod sandflugten. Der var tale om pligtarbejde uden betaling. Man tilplantede klitterne med hjelme. Disse planter, der gror naturligt i klitterne gennemvæver sandet med sine rød-

der. Hvis den bliver dækket med sand, vokser den op igennem det. Sandlag kan ligefrem stimulere væksten.

Tilplantning

I 1850'erne lykkedes det for første gang at tilplante klitter med træer. Først var det bjergfyr, senere gran og løvtræer. Der opstod plantager, som foruden at dæmpe sandflugten også producerede brændsel og skaffede arbejde.

Plantningssagen.

Hedeselskabet stiftedes 1864 og gjorde en stor indsats ved at plante heder til og frugtbar gøre jord ved dræning og mergling. Desuden sørgede de for, at der blev plantet læhegn til at dæmpe på vestenvinden og sandflugten.

Efter at Esbjerg blev grundlagt, var der også her mange fremsynede mennesker, der var aktive for at lave læhegn og tilplante områder på egnen:

da i kamp man drog,
enigt mod den fælles fjende,
magten fra ham tog
ved at plante hegn og lunde,
så at ej så let han kunne
fare over mark og enge,
mildhed bort at trænge.

Nørreskoven

I 1890 stiftedes plantningsselskabet "Esbjerg-Gjesing Plantage" (Senere "Nørreskoven"). Man rådede over 107 tdr. land, som man agtede at tilplante i løbet af 10 år.

Plantagen solgtes 1906: Sct. Joseph Søstrene købte 17,5 tdr. land og anlagde her Spangsbjerg Sanatorium. Esbjerg kommune købte resten. Plantagen fik nu navnet "Nørreskoven".

Ditlev Lauritzen begyndte i 1902 arbejdet på det, der skulle blive til Vognsbøl Plantage.

Som nævnt i "Træk af Gjesings historie (2)" opkøbtes omkring 1935 arealerne til "Krebsestien".

Krebsestien - der følger Fourfeld-Gjesing bæk fra Nørreskoven til Guldager station - er opkaldt efter foregangsmanden landsretssagfører A. C. Krebs.

Vindens vælde fik dog ende,

Parti fra Nørreskoven

En Gjesing-sang

"Klippet fra side 9 i GJESING-POSTEN, dec. 1979 af **Johan Andersen** som skriver:
Det forlyder at denne sang oprindeligt er skrevet til en gadefest i Gjesing, men jeg ved ikke hvem der er forfatter.

Mel.: Nyboders pris

Nord for Esbjerg ligger der en landsby, kaldet Spangsbjerg eller Gjesing by, der fortælles mange sagn fra denne nogle få erindringer vi på ny.

Der gik bønder bag de tunge plove, der var konen som bar tunge neg, tænk jer alt, ja alt var fryd og gammen, hver en flittig bonde gik og sled.

Så en dag gik der panik i bonden:

"Jeg vil ikke slide mig ihjel, derfor lader jeg mit jord udstykke, kapitalen gi'r mig sjælefred".

Andre bønder købte det i stedet, og de byggede sig et lille hus - der er dejligt her på bondens ager, her er fuglefløjt og vindens sus.

Mange veje er der blevet anlagt her på bondens frugtbar' agerjord, og de nye "bønder" har forstået flot at bygge, plante, så i jord. Men hvad laver disse nye "bønder" for til korn og roer er ej plads, godt de tjener - se dig rundt om bordet der de sidder nok så veltilpas.

Hvad de laver? - ja, nu skal I høre det er helt utroligt, men dog sand - nogle lærer mange børn at regne, en er tømrer - kaldet håndværksmand, en går rundt og klipper mænd og koner, så frisuren får et herligt snit, der er også dem der syr derhjemme, men kun få har tid til en visit.

Kendetegnet er dog for os alle - at vi virk'lig har så travlt hver dag, for der skal jo tjenes mange penge, det er både mand og kones sag.
*Tid til fest - det har vi jo i aften, og vi fejrer denne med manér -
Tag dit glas, og rejs dig op fra stolen, tøm dit glas, og se så hvad der sker.*

Arbejdet på stien blev påbegyndt som nødhjælpsarbejde i 1941.

Esbjerg Statshavn 1868

Loven om Esbjerg Statshavn satte gang i en udvikling, der naturligvis også fik betydning for Gjesing. Esbjerg blev selvstændig kommune i 1894 og fik købstadsstatus 1899.

Gjesing var langsomt ved at ændre sig fra at være et landbrugsområde til at blive en del af et stort bysamfund.

Udstykning i Bryndum kommune

Indtil kommunesammenlægningen i 1969 var Gjesing jo en del af Bryndum kommune. Af udviklingen af Gjesingområdet frem til kommunesammenlægningen kan nævnes:

- Udstykningen begynder så småt først i 1950'erne med salg

af landbrugsjord til kolonihaver i den sydlige del af Gjesing. (Se "En Gjesing-sang" øverst på siden).

- I 1959 blev Spangsbjerg Møllegård solgt til Bryndum kommune.
- I 1964 påbegyndtes anlæg af Spangsbjerg Møllevej, Golfvej og Vestervangskvarteret.
- I 1969 lancerede Bryndum Kommune en udstykningsplan for Gjesing Nord området.

Efter kommunesammenlægningen 1969

For at leve op til bybefolkningens voksende behov for fritidsområder i det åbne land, blev der på grundlag af "Egnsplan 1970" påbegyndt en mere detaljeret planlægning af de grønne områder med tilhørende stiftforbindelser.

Dette skal vi høre mere om i et kommende nummer.

I de næste numre

følger vi op med:

- Nye bydele og kommunesammenlægning.
- Udstykning og grønne områder.
- Mere detaljerede artikler om Gjesing før og nu

Vi hører meget gerne fra jer, hvis nogen har noget at fortælle, billeder, oplysninger eller andet.

Eventuelle bidrag og henvendelser vedrørende dette til:

Poul Højbak
Ulvevej 62, 1. Th.
Tlf. 7515 8945